

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1930 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 224, har herr *Rydén* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under överbäggande, huruvida icke föreskrifter böra utfärdas om att sökande till lärartjänst vid folkskola, som av skolråd förelägges undervisningsprov, skall av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader. *Motionen.*

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har infortrat utlåtande över motionen från skolöverstyrelsen ävensom berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden i ämnet; och äro skolöverstyrelsens utlåtande samt de av nämnda sammanslutningar avgivna yttrandena såsom bilagor fogade härvid. *Infortrade yttranden.*

Såsom motionären erinrat finnas i gällande författningar icke några reglerande föreskrifter i fråga om gottgörelse åt sökande till folkskollärartjänst för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Emellertid synes det vara gängse praxis, att skoldistrikt, som förelagt sökande undervisningsprov, ersätter den provande hans resekostnad. Endast i ett jämförelsevis ringa antal fall torde däremot förekomma, att dylik gottgörelse icke lämnas. *Utskottet.*

Den föreliggande frågan har således en jämförelsevis liten räckvidd.

Såsom av de i ärendet inhämtade yttrandena framgår kunna beaktansvärda skäl anföras såväl för som mot det av motionären gjorda yrkandet. Med hänsyn särskilt till vad landskommunernas förbund anför, synes tvekan kunna råda angående angelägenheten av att de av motionären ifrågasatta föreskrifterna komma till stånd. Å andra sidan lär ej kunna bestridas, att nu rådande förhållanden i enskilda fall kunna vålla de sökande viss ekonomisk olägenhet och att detta har sin grund däri, att reglerande föreskrifter saknas. Med hänsyn härtill och då motionärens yrkande allenast innebär, att Kungl. Maj:t efter

verkställd utredning skulle taga förevarande fråga under övervägande, har utskottet ansett sig kunna tillstyrka, att frågan genom en riksdagens skrivelse underställes Kungl. Maj:t för närmare prövning.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida icke föreskrifter böra utfärdas därom, att sökande till lärartjänst vid folkskolor, som av skolråd förelägges undervisningsprov, skall av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader.

Stockholm den 8 april 1930.

På utskottets vägnar:

J. P. JOHANSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Johansson, J. P., Wagnsson, Boberg, Kropp, Tamm, Johansson, Emil, Wijkström* och *Löfvander*.

Bil. 1.

Utlåtande av skolöverstyrelsen.

Till riksdagens första kammares första tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 21 februari 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt Skolöverstyrelsen att till riksdagens första kammares första tillfälliga utskott inkomma med av utskottet begärt utlåtande över en av herr Rydén i första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Överstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Bestämmelsen att skolrådet äger att kalla en eller flera av till ledig folkskolläraryrke anmälda sökande att avlägga undervisningsprov intogs första gången i 1882 års folkskolestadga. I den år 1897 utkommande förnyade stadgan för folkundervisningen i riket kompletterades bestämmelsen med den ännu gällande föreskriften, att uraktlåtenhet att fullgöra förelagt undervisningsprov icke finge utgöra hinder för sökande att vid tjänstens tillsättande komma i åtanke.

Att fragan om ersattning for de kostnader, som foranledas av resor till sadana lararprov, icke blivt genom ngon allman foreskrift reglerad torde mahanda sammanhanga med den loslighet i det hela, som utmarker lararproven sasom ett led i forfarandet vid tillsattning av folkskollarartjanster. Forfattningsbestam- melserna angaende proven giva, som synes, utrymme for en viss godtycklighet bade i fraga om skoldistriktens atgard att forelagga prov och betrafande skyldig- het for larare att efterkomma sadant forelaggande. Men aven i sadana fall, da avlaggande av prov i och for erhallande av tjantst aro av mera obligatorisk karak- tar, t. ex. for praesterskapet, har det icke ifragasatts, att resekostnadsersattning skulle tillerkannas de provande. Det samma gallde for laroverkslararna pa den tid, da provs avlaggande kravdes for erhallande av befattning vid allmant laroverk.

Tydligt ar, att forelaggande av prov fran det allmannas sida betraktats sasom en forman for den sokande, som darigenom erholle tillfalle att efter formaga gor sig gallande och starka den mojlighet till befordran, som yppat sig. Overstyrelsen kanner icke till, i vilken utstrackning det forekommer, att skoldistriktet lamna reseersattning at larare, som forelaggas att avlagga prov. Det har pa forfragan upplysts, att sadan ersattning icke lamnas av Stockholms folkskole- direktion, som arligen kallar ett avsevart antal sokande larare och lararinnor fran rikets olika delar att avlagga undervisningsprov. Harav torde framga, att det icke alltid ar de i ekonomiskt avseende samst stallda skoldistriktet, som urakt- lata att lamna reseersattning at provande larare. Skulle genom lagstiftning skoldistriktet alaggas ersattningsskyldighet, ar det sannolikt, att tillampningen av den skolraden medgivna rattten att kalla sokande till larartjanster att avlagga undervisningsprov komme att vasentligen inskrankas.

De synpunkter och erinringar, som Overstyrelsen nu anfort, synas narmast tala emot ett alaggande for skoldistriktet i den i motionen angivna riktningen. Emellertid kan det a andra sidan icke fornekas, att de av motionaren framforda synpunkterna aro beaktansvarda. Att det maste utgora en betydande tunga for lararna att nodgas vidkannas stora kostnader for langa och kanske upprepade resor for avlaggande av prov ar uppenbart. Kannbarast blir det i varje fall for de langst bort boende. Da den stora kostnaden nodgar en sokande att avsta fran kallelse till prov, looper han den risken att sta sig samre vid valet an den, som kunnat resa och avlagga prov. I de manga fall, da jamlikt Kungl. Maj:ts stadga den 4 maj 1894 (nr 20) huru forfaras skall vid tillsattning av folkskollarartjanst jamte darmed forenade organist- och klockarbefattningar kombinerat prov for larar- och organistbefattning skall avlaggas, lara i praktiken proven knappast bliva av sa frivillig natur fran vare sig forsamlingens eller de sokandes sida.

I detta sammanhang vill Overstyrelsen erinra darom, att fragan om reseersatt- ning for folkskollarare blivt foremal for lagstiftningsbestammelser, da larare i vissa fall erhaller forordnande sasom vikarie. Tydligt ar det ansetts obilligt att en larare, som erhaller ett vikariat, ofta kanske med en avloning som icke ens racker till tackande av resekostnaderna fram och ater fran hemorten, skall sjalv vidkannas dessa kostnader. I kungl. kungorelsen den 16 september 1918 (nr 760) angaende avloning at larare vid folk- och smaskolor m. m. foreskrives darfor i § 8 mom. 2, att at vikarie for larare, som ar tjantstledig pa grund av sjuk- dom, bor skoldistriktet lamna gottgorelse for resekostnad, dar sadan ifragakom- mer. Formuleringen av denna bestammelse ar visserligen ganska vag och lamnar icke garanti for att sadan reseersattning alltid lamnas. Den innebar emellertid en uppfordran till att sa bor ske.

Avgörande för ställningstagandet till den av motionären hävdade meningen, att skoldistriktet skulle åläggas att bestrida resekostnaderna för lärare, som kallas att avlägga undervisningsprov, bör enligt Skolöverstyrelsens mening vara icke blott hänsynen till de obefordrade lärarnas berättigade intressen utan också det värde de nu gällande bestämmelserna om provs avläggande vid tillsättning av lärarbefattningar må anses äga för skoldistriktet, varom Överstyrelsen ej är beredd uttala ett på tillräcklig kännedom om nu rådande praxis grundat omdöme.

Stockholm den 14 mars 1930.

OTTO HOLMDAHL.

Sven Nylund.

Gustaf Redelius.

Bil. 2.

Yttrande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraaförening.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom skrivelse den 15 februari 1930 har första kammarens första tillfälliga utskott berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraaförening tillfälle att till utskottet inkomma med utlåtande över en i första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Centralstyrelsen får i anledning därav anföra följande.

Som av motionären angivits finnas inga laga föreskrifter om huru skall förfaras ifråga om resekostnadsersättning åt lärare, som på anmodan av skoldistriktet avlagt undervisningsprov. Ej sällan inträffar därför, att lärare, som på skolråds anmodan avlagt ifrågavarande prov, själv får vidkännas alla med provet förenade kostnader. Dessa utgifter kunna understundom för den sökande läraren bliva särdeles betungande. Centralstyrelsen har sig bekant fall, då detta haft till följd att lärare, som kallats till prov, icke ansett sig kunna påtaga sig de ekonomiska utlägg, provet krävt. Visserligen förlorar ej sökande, som uteblivit från undervisningsprov, sin valbarhet, men givetvis komma förhållandena att ställa sig ogynnsammare för den, som ej infinner sig till prov, gentemot den, som varit i tillfälle att göra sig personligt känd på platsen. Vidkännandet av här ifrågavarande resekostnader måste även för lärarna verka ojämnt och därför orättvist i det en bättre situerad lärare eller en närboende sökande kommer i en gynnsammare ställning än den, vars ekonomi är mindre god eller som på grund av sin från platsen mera avlägsna bostadsort måste räkna med drygare resekostnader. Här bör även särskilt erinras om betydelsen av dessa utgifter för de unga, oftast skuldsatta lärarna, som antingen äro arbetslösa eller endast åtnjuta inkomster av kortare vikariat. För de skilda skoldistriktet torde ett åläggande att utbetala resekostnadsersättning i berörda fall bliva i det hela en obetydlig utgift, under det samma kostnader för den enskilde läraren ofta kunna bliva ett kännbart utlägg och ett väsentligt hinder vid sökandet av anställning.

Centralstyrelsen, som sålunda i likhet med motionären anser önskvärt, att

frågan om resekostnadsersättning åt lärare vid avläggande av undervisningsprov av Kungl. Maj:t upptages till övervägande, vill med framhållande av frågans betydelse uttala förhoppning om att motionen måtte vinna riksdagens bifall.

I detta ärendes behandling hava hrr Värner Rydén, J. P. Johansson och Ruben Wagnsson ej deltagit.

Stockholm den 10 mars 1930.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskollärareförening vägnar:

EDVIN STÅLFELT.

Gustav Storgård.

Bil. 3.

Yttrande av svenska stadsförbundet.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

I skrivelse den 15 nästlidne februari har första kammarens första tillfälliga utskott lämnat Svenska stadsförbundet tillfälle att till utskottet inkomma med utlåtande över en av herr Rydén inom första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Med anledning härav får förbundets styrelse anföra följande.

Styrelsen saknar närmare upplysningar, i vilken utsträckning undervisningsprov av förevarande slag brukas påkallas i städer och övriga samhällen, som äro anslutna till Stadsförbundet, och i vad mån ersättning där brukar lämnas för resekostnader, föranledda av proven. Styrelsen är därför ej i tillfälle att lämna några bidrag till belysande av frågan, huruvida generella bestämmelser rörande rätt till sådan reseersättning kunna anses behöfliga eller lämpliga. Det synes emellertid böra erinras, att avläggande av liknande prov utan rätt till reseersättning författningsenligt påkallas också för andra tjänster, t. o. m. såsom oundgängligt villkor för att sökande skall kunna ifrågakomma vid tjänstens tillsättning. Vad angår andra befattningar, kan styrelsen därjämte upplysa, att ansökningsprövande kommunala myndigheter ofta anse sig böra grunda sitt avgörande på personliga intryck av en eller annan av de sökande, varigenom det blir praktiskt taget nödvändigt för denne eller dessa att underkasta sig kostnaderna för ett besök på ort och ställe. Under sådana förhållanden torde det, i alla händelser icke kunna anses självfallet, att sökande till folkskollärartjänst borde vara tillerkänd den rätt till reseersättning, som motionen åsyftar.

Styrelsen finner sig icke böra avstyrka en utredning i ämnet. I anslutning till det redan anförda förutsätter styrelsen, att vid en sådan utredning blir beaktat, om bestämmelserna angående undervisningsprov vid tillsättning av folkskollärartjänst i särskilt hög grad — vid jämförelse med andra befattningar — medföra kostnader av förevarande slag.

Stockholm den 28 mars 1930.

För Svenska stadsförbundets styrelse:

A. BORGSTRÖM.
Dess ordförande.

Sixten Humble.

Yttrande av svenska landskommunernas förbund.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Då Svenska Landskommunernas förbund beretts tillfälle att till utskottet avgiva yttrande över en av herr Rydén i första kammaren väckt motion nr 224 om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov, får förbundets styrelse anföra följande.

Motionären framhåller, att den praxis i allmänhet torde hava utbildat sig, att skoldistriktet ersätter den provande för med provet förenade resekostnaderna. Detta äger måhända i viss utsträckning sin riktighet. Det är nog mindre kommuner, som mera sällan tillsätta nya lärare, och ekonomiskt svaga kommuner, vilka ej frivilligt tillmötesgå med resekostnadsersättning i berörda avseende. Under sådana förhållanden kan det ju synas, som vore det lämpligt att lagfästa den sålunda utbildade praxis för att få likformighet till stånd. Styrelsen är emellertid mycket tveksam, om behov av en sådan lagstiftning verkligen gör sig gällande och om det ens kan vara lämpligt att ålägga kommunerna att utgiva dylik resekostnadsersättning. Ett lärareval är en akt, som båda parterna, skoldistriktet och läraren, ha intresse utav. Att då i lag föreskriva, att alla kostnader, som äro förenade med platsens tillsättande, skola bekostas utav den ena parten, kan knappast anses lämpligt. Då en lärare kallas att avlägga undervisningsprov, är detta inget åläggande, som sökanden *måste* underkasta sig, utan läraren är i sin fulla rätt att avstå från det tillfälle, som beredes honom att avlägga prov. De misräkningar, som för lärarna kunna uppstå på grund av att reseersättning ej utgår, synas kunna reduceras till ett minimum, då de ju på förhand böra kunna förvissa sig om, huruvida reseersättning utgår eller ej. Det av motionären anförda exemplet får väl anses såsom ett sådant undantag, som knappast kan läggas till grund för en lagstiftning. I och för sig strider det heller icke mot den allmänna uppfattningen av vad som är rätt och billigt, att en person, som söker en befattning, själv bestrider de kostnader, som äro förknippade med ådagaläggandet av vederbörlig kompetens. Så är t. ex. fallet med prästerna, vilka själva få bestrida sina med provpredikan förenade kostnader.

Det är för övrigt mycket tvivelaktigt, om en dylik föreskrift kan vara till fördel för lärarevalet. Om skoldistrikt, som är hårt skattetyngt eller eljest lever under små omständigheter, skulle bliva skyldigt att bestrida lärarnas kostnader för resor för undervisningsprovs avläggande, är det icke uteslutet att de hellre avstå från provet och förrätta valet med ledning enbart av betygen, med det resultat, att valet icke alltid faller på den läraren, som efter ett avlagt prov skulle hava korats. Fråga är därför, om en dylik bestämmelse, vilken givetvis skulle komma att begränsa de fall, då undervisningsprov skulle begäras, ens ur läraresynpunkt kan vara önskvärd.

Det kan också ifrågasättas, om det ur psykologisk synpunkt är till fördel för skolan att vidga gränserna för skoldistriktens ekonomiska förpliktelser vis à vis lärarna. Detta bör i all synnerhet undvikas, då, som i detta fall, behovet av en sådan åtgärd synes vara synnerligen minimalt.

Då styrelsen för sin del icke kan finna, att något egentligt behov av de åtgärder, som motionären i sin motion ifrågasätter, föreligger, kan den icke heller anse en utredning i saken vara av behovet påkallad.

Stockholm den 20 mars 1930.

Å styrelsens för Svenska landskommunernas förbund vägnar:

SV. BENGTTSSON.

/ J. A. Zander.
